

אוצר דת

מאוצר המנוצר - גנזי רשימותיו וכתבי ידיו
של הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל
בעל מחבר ספרי בשערי ישכר

פר'
כי תבוא

אוצר של יראת שמים

יעזור השי"ת שנזכה לעשות תשובה כראוי מתוך ישוב הדעת והתבוננות כראוי האריך פגם וחטא לפני הרבש"ע שנותן לנו כל טוב וטוב וכל מלאכי מעלה שרפים ואופנים הם מלא פחד ממנו ית"ש ואנו בשאט נפש עושין כל מה שעולה ברצון כל מיני תאוות וכל מיני דיבורים וכל מיני מחשבות ואפי' חרטה אמתית ליכא האם שייך בושה יותר מזה, רק הבא לטהר מסייעין אותו, ואיתא מהרבי מלובלין שהצדיקים מסייעין לזה כידוע ועיי' שנדבק בביטול גמור להצדיק בוודאי יסייע לנו שנזכה לתשובה שלימה מתוך יראה ואהבה כמו שאמרנו בבעלזא תקצו בחודש שופר חדשו מעשיכם שפרו מעשיכם שקאי על תשובה מיראה ותשובה מאהבה וכ"א בהרבה ספרים שאפשר לזכות גם לתשובה מאהבה וכש"כ שר"ה הוא זמן שמחה כמבואר מעצרת ועד החג והוא ראוי שאין עלי' תשובה וקאי עד סוף חג הסוכות כמבואר ברמב"ם פ"ד מהל' ביכורים הל' י"ג.

וכ"א על מה שפי' רש"י ברי"ה דף ט"ז שלכן תוקעין גם כשהן עומדין כדי לערבב השטן ופי' רש"י שלא ישתין כשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתמנין דבריו ומפרשים שחבוב המצות סי' על תשובה מאהבה וזדונות נעשין זכויות לכן מסתמנין דבריו שאינו רוצה להביא העבירות שיתוסף להן מצות, ובס' אור לשמים ראיתי אתמול דבר פלא עה"פ בפר' נצבים, למען הקים אותם היום לו לעם וזל"ק ונ"ל כי הבעלי תפלות נקרא למען כמ"ש שמחה לאיש במענה פיו, גם בעלי תוקעים נקרא למען כנ"ל וז"פ למען הקים אותך בחינת אלו שנקרא למען יהיו בשמחה ובהתרוממות עד שיעור קומה העליונה ותיבת היום רומז לר"ה וכנ"ל כי הגם שכל השנה צריך לעבדות של שמחה אבל ברי"ה צריך יותר להיות בשמחה ולהמשיך הבורא ב"ה עלינו, לו לעם עפ"י ששמעתי בשם הרב מורי שיחי' שפי' רחם נא ד' אלקינו על ישראל עמך היינו שנהי' עמך ולא ישלטו זרים בנו רק אתה לבדך תמשול בנו וזהו ג"כ פי' לו לעם דהיינו לו לבד נהי' לעם והוא יהי' לך לאלקים וכו', והוא דבר פלא והביאור הוא כמו שכתבת שזה שיכולין להמליך הקב"ה עלינו הוא שמחה גדולה ובפרט כשחטאנו כ"כ ומלאים עון מראש ועד רגל אין בו מתום ומ"מ יש לנו הזכי' לעשותו מלך שאין מלך בלא עם האם שייך יותר שמחה מזה אך צריכין לראות שנמליכו בלב שלם והיינו רק אם עושין רצונו שבל"ז אין מלך עלינו והוא פשוט, וכמו שאמרתי פעם וכמדומה שכתבתי כבר על מה שאומרים מלך על כל העולם כולו ופי' ה"ט"ז שלכן כופלין תיבת כולו שלא נאמר רובו ככולו והוא פלא שמה"ת שביקש רק על רובו ולא על כולו אבל הביאור הוא שלפעמים בקש שימלוך על כל העולם רק לא על עצמו ולכן כופלין שיהא כולו ממש ויכלול עצמו עמהם.

אוצר פנינים

והיית רק למעלה ולא תהיה למטה (כח יג).

לא תתלכלך בחטא ולא תצטרך להיות בגדר בעל תשובה

הנה ירק' הוא לשון מיעוט, ויש לדקדק, מה בא הכתוב למעט באמרו ירק' למעלה. עוד יש לדקדק, מדוע הוצרך הכתוב להוסיף ולא תהיה למטה, והלא לכאורה אם נמצא ירק' למעלה, ממילא איננו נמצא למטה.

ואפשר לומר, דהנה אמרו חז"ל (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, אך הוא מילתא דפשיטא שעדיף להיות צדיק גמור מעיקרא, ולא שיחטא ואח"כ ישוב בתשובה.

וזה נרמז כאן בברכות, והיית רק למעלה, ובא למעט שלא יהיה 'מעלה מעלה', ר"ל, להגיע למדרגת בעל תשובה הגבוהה ממדרגת הצדיק. וזהו 'ולא תהיה למטה', ר"ל, שלא תהיה אף פעם 'למטה', ודלא כבעל תשובה שאף שעתה הוא בבחינת 'מעלה מעלה', מ"מ נתלכלך מקודם בחטא והיה בבחינת 'למטה', וברכה גדולה היא זו.

ישלח ה' בך את המארה את המהומה ואת המגערות בכל משלח ידך אשר תעשה עד השמדך ועד אבדך מהר מפני רע מעלליך אשר עזבתני (כח כ).

בגלל שהפרידו עצמם מהצדיק אינו יכול להושיעם

קצת קשה, הרי משה רבינו אמר דברי תוכחה אלו וכדכתיב ברישא 'ישלח ה' בך' וגו', וא"כ אמאי מסיים 'מפני רע מעלליך אשר עזבתני', ומן הראוי היה לומר 'אשר עזבת את ה'', וצריך ביאור.

ואפשר לבאר, דהנה ידוע ומפורסם שהצדיק מעלה את כל הקשורים בו, והמחובר לטהור טהור הוא, ובעבור זה זוכים לתשובה ולתיקון המעשים.

ידבק ה' בך את הדבר עד כלותו אתך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה (כח כא).

ע"י החטא האדם מתגשם והעצה היא לגלות פנימיות הלב

איתא בורע קודש, דהנה ידוע, שהקללות שבתוכחה יש בהם רמזים על טובות רבות לישראל, ונראה לי לרמוז גם כן בפירוש הפסוק, 'ידבק ה' בך' וגו', כי האדם צריך להתנצל את עצמו לפני יתברך, על דרך דאיתא בגמ' (ברכות יז), גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב השאור שבעיסה וכו', כי הגם שהבחירה ניתנה לאדם, עם כל זה בידו יתברך להטות לבבינו לאהבה וליראה את שמו, והאדם צריך להתפלל על דרך זה תמיד בכל עת ובכל שעה, עד שיהיה מעורר רחמנותו יתברך על עצמו, שיהיה עת רצון לפניו יתברך לשמוע התפלה אליו, ולא יהיה נסוג אחר מלהתפלל על זה תמיד, לא יהיה עיף ויגע, ולא ינוח מלהתפלל עד שימצא עת רצון, ובאמת גם זה הדיבור שמדבר האדם כן לפניו יתברך, זה בעצמו גם כן בעזרתו ית"ש, שהוא ית"ש מדבק ושולח את הדיבורים אלו בפיו. וזהו שנאמר, 'ידבק ה' בך את הדבר', פירוש, שישלח וידבק בך, 'הדבר', פירוש, דברים טובים, 'עד כלותו אותך', לשון, 'כלתה נפשי' (תהלים פד א), תשוקה, שיחשוק אותך, על דרך (לעיל י טו) 'רק באבותיך חשק ה' וגו', עכ"ל.

המשך בעמוד ד' >>>>

אוצר הפלפול

ביאורי הראשונים בפסוק שנת המעשר והמסתעף לגבי הזכרת רבים בלשון יחיד

והא"ע שקאי אמעשר עני ק"ק מש"כ וזהו מעשר ראשון שאע"ג דכתבנו לדידהו דמעשר ראשון ומעשר עני חשיבי כחדא זהו רק להיפך דהיינו שנאמר דמעשר ראשון הוא בכלל מעשר עני דכיון שניתן ללוי ולוי הוא בכלל עני שאין לו חלק בארץ כש"כ רש"י א"כ כשאמר"י שהמעשר ניתן לעני נכלל בזה המעשר ראשון שניתן ללוי אבל לומר דמעשר אחד הוא מעשר ראשון שניתן ללוי ק' לומר דבזה נכלל מעשר עני שניתן לעני אע"פ שאינו לוי ורק לומר דמעשר ראשון ניתן לעני אינו סתירה כיון דכל לוי נקרא עני ונמצא שמעשר ראשון ניתן לעני אבל לומר שמעשר עני ניתן ללוי אי"א לאומרו הגם שהלוי הוא עני מ"מ לא בעינן לוי לזה, משא"כ לרש"י א"ש מש"כ שזהו מעשר ראשון דשנת המעשר קאי א"א משני המעשרות שהי' בשני שנים הראשונים וזהו מעשר ראשון, ואם נאמר דס"ל כרש"י צ"ל דמש"כ דלא קאי אמעשר שני דכתיב ונתת לעני ולגר אינו ר"ל דזה לבד ראי' שלא קאי אמעשר שני דגם מעשר ראשון לא ניתן לגר רק כוונתו דכתיב רק שיתן לעני ולגר ולא כתיב שיעלהו לירושלים משא"כ אי קאי אמעשר ראשון א"ש דהא כתיב שיתן ללוי.

בתרגום ירו' מבואר כרשב"ם ובת"י כרש"י

וראי' בתרגום ירושלמי שכתב על שנת המעשר דהיא שנת מעשרתא דמסכניא הרי שפי' כהרשב"ם והא"ע דמעשר א' זהו מעשר עני אבל מהתרגום יונתן משמע קצת שסובר כרש"י והר"ח שכתב ותתנון מעשרא קמאה ללויאי מעשרא תנינא הוא מעשר מסכניא לגיורא וכו' הרי שסובר שמעשר עני לא נחשב מעשר אחד עם מעשר ראשון וזהו כשיטת רש"י משא"כ להרשב"ם כתבנו לעיל שדוקא מעשר שני נקרא שני ולא מעשר עני שדומה למעשר ראשון והת"י קרא למעשר עני מעשר שני והוא קצת חידוש שעפ"י רוב התרגום יונתן והירושלמי הולכין בשיטה א' וכאן פליגי אהדדי.

יבאר שי' הרמב"ם כמאן ס"ל

וברמב"ם הל' מתנות עניים פרק ו' הלכה ד' כתב ואין בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני ועליו נאמר בתורה מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך ובא הלוי וכו' ועליו נאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, זהו הגירסא בהרמב"ם החדש של מהדורת שבת פרענקעל אבל בהרמב"ם הישן הגירסא קצת באופן אחר וז"ל אלא מעשר עני ועליו נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך ובא הלוי, ועליו נאמר כי תכלה לעשר, והנה לפי הגירסא הישן כשמביא

המשך בעמוד ג' >>>>

כתיב בהפר' כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה, ואיתא בר"ה דף י"ב והובא כאן ברש"י שדרשי' מכאן דמעשר שני אינו נוהג בשנה השלישית דשנת המעשר היינו שנה שאין בה אלא מעשר אחד הא כיצד מעשר ראשון ומעשר עני דהאי מעשר א' פי' רש"י א' מן המעשרות שנהגו בשתי שנים שלפני' או אינו אלא אף מעשר ראשון נמי יבטל ת"ל ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי להם מאתם בנחלתכם הקישו הכתוב לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק, ופי' רש"י או אף מעשר ראשון יבטל ושנת המעשר חוד קאמר ההיא דמפרש ואזיל ללוי לגר ליתום ולאלמנה והוא מעשר עני שאף לוי בכלל עני שאין לו חלק בארץ.

שי' הרשב"ם דשנת המעשר קאי על מעשר עני

וראי' ברשב"ם וכן הוא בא"ע עה"פ שנת המעשר כתבו שזה קאי על מעשר עני דלא כרש"י שכתב דקאי על מעשר משני המעשרות והוא מעשר ראשון ולכאורה ק' להרשב"ם והא"ע סוגית הגמ' הנ"ל דאם נאמר דקאי על מעשר עני ק' למה נקרא שנת המעשר האיצא נמי מעשר ראשון ולרש"י דקאי אמעשר א' משני המעשרות ל"ק ממעשר עני דלא מיירי מזה אבל לדידהו ק' טובא ונראה לומר דמעשר ראשון שניתן ללוי ומעשר עני שניתן לעני חשיבי כחד לפי מש"כ רש"י מיהא לעיל שאף לוי בכלל עני שאין לו חלק בארץ ולכן נקרא שנת המעשר ואינו נוהג אלא מעשר אחד וזהו מעשר ראשון ועני, ובוה יובן דמעשר עני לא נקרא מעשר שני כמו מעשר שני ולהנ"ל יובן שפיר דעני לא הוה שני כלפי מעשר ראשון ורק מעשר שני הוה שני כנגד מעשר ראשון.

מעש"ר ומעשר עני שוין ולכן הוה כחד

וכן יובן בפשטות לפי"ז מה שיש להקשות להא"א שלא ידע דמעשר ראשון הוה כנחלה שאין לו הפסקה למה אמר' דשנת המעשר היינו מעשר ראשון ומעשר עני ולא מעשר שני ומעשר עני ובגמ' לא מקשה רק או אינו אלא אף מעשר ראשון נמי יבטל אבל הא דמדעיף מעשר ראשון כנגד מעשר שני לא ק' לוי, ולהנ"ל לק"מ דאם נאמר דבעי' מעשר שני ומעשר עני א"כ לא הוה שנת המעשר דזה הוה שני מעשרות דרק ראשון ועני חשיבי כחד מאחר דזה ללוי וזה לעני ולא מקשה רק שנאמר דאף מעשר ראשון נמי לא יתן ויהא רק מעשר עני לחוד ולזה משני דמעשר ראשון אין לו הפסק,

ונתתה ללוי לגר וגו' קאי גם על מעש"ר

וכי"ז אפ"ל להרשב"ם ולהא"ע אבל לרש"י דס"ל דמעשר ראשון ומעשר עני לא חשיבי כחד דמה"ט הוצרך לומר שנת המעשר א' מן המעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה ק' קושיא הנ"ל דמאי אולמא מעשר ראשון יותר ממעשר שני אף אי אמר' דקאי אמעשר א' משני המעשרות למה לא נאמר שיהא מעשר שני במקום מעשר ראשון ולא

יבאר הפסוק כי אם הסוס אסור והחמור אסור בל' יחיד

וראיתי עוד מביאין פסוק א' בהפסוק של פרי מצורע דכתיב שם ויבאו ויקראו אל שער העיר ויגידו להם לאמר באנו אל מחנה ארם והנה אין שם איש וקול אדם כי אם הסוס אסור והחמור אסור ואהלים כאשר המה, ופי' הרד"ק על הסוס אסור והחמור אסור דרך כלל כמו ויהי לי שור וחמור, הרי שלא כדברינו דאע"פ דכתיב ה' הוא קאי על רבים אבל לכאורה יש לתמוה לדבריו דלמה בשור וחמור כתיב בלשון יחיד אע"ג דקאי על רבים ובאהלים כתיב בלשון רבים, וראיתי בתו"ת על הא דותעל הצפרדע שפי' רש"י שהי' צפרדע אחת כתב הטעם שלא רצו לפרש שקאי על רבים בלשון יחיד דכיון דבשאר הפסוקים כתיב צפרדעים ק' לומר שכאן כתיב צפרדע וקאי על רבים, הנה בזה לא תירץ לגמרי את הקושיא דבכנים נמי כתיב בתחלה והי' לכנים בכל ארץ מצרים שהוא לשון רבים ואח"כ כתיב ותהי הכנים בל' יחיד, עכ"פ רואין מזה דלא מסתברא דפעם א' כתיב בל' יחיד ופעם א' בל' רבים וא"כ ק' למה בשור וחמור כתיב בל' יחיד להרד"ק ובאהלים כתיב בל' רבים,

יבאר דלכ"א ה' סוס וחמור א' וב' אהלים

וע"כ נראה לומר כעין מה שכתבנו לעיל אצל נחש, דלכל אדם הי' לו חמור וסוס וכדכתב בבלעם עה"פ הלא אנכי אתנך ודרש' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב אמרו לא מ"ט לא רכבת אסוסיא אמר להו ברטיבא שדאי לי הרי חזי' מזה שלא הי' לו יותר מסוס אחד שאם הי' לו יותר ק' למה לא לקח שאר הסוסים ואפשר לדחוק דכולם היו באגם ולא מסתברא כ"כ, וזה קאמר הפסוק שאין שם איש וקול אדם כי אם הסוס והחמור של האיש היו אסורים וע"כ כתיב בלשון יחיד אבל אהלים כתיב בלשון רבים ועי' ברמב"ן פרי' ויצא עה"פ ויבא לכן באהל יעקב שיעקב הי' לו אהל מיוחד מלבד האהל של נשיו, וכן בפר' לך כתיב ויט אהלה ופי' רש"י אהלה כתיב בתחלה נטה את אהל אשתו ואח"כ את שלו הרי מבואר שהי' הסדר שיהא אהל מיוחד להבעל ואהל מיוחד לאשתו ע"כ כתיב שם אהלים בל' רבים שלכל משפחה הי' שני אהלים משא"כ בחמור וסוס הי' די בא' לכל המשפחה כתיב בל' יחיד והוא נכון לכאורה.

ובדרך אגב יש להעיר שהשפתי חכמים הק' על רש"י הנ"ל, מנא ידעי' שנטה מקודם אהל אשתו ואח"כ אהלו דלמא להיפך ותי' דכיון דאמר' בגמ' חייב אדם לכבד את אשתו יותר מגופו א"כ ודאי שלה נטה בראשונה, ולא ידעתי איזה כיבוד יש בזה שיצטרך לנטות שלה בראשונה ובפשוטות נראה לומר דכיון דהקרי הוא לעולם אחר הכתיב דאחר שכתב קורין אותו ע"כ כתב רש"י דאהל שלה שהוא הכתב נטה מתחלה ואח"כ אהל שלו דהוא הקרי הי' אח"כ.

והראי' שהבאנו לעיל מהא דבלעם שהי' לו סוס אחד דאמר ברטיבא שדאי לי, הנה בגמ' דידן בסנהדרין דף ק"ה איתא שדאי להו ולפי"ז המשך בעמוד ד' >>>>

לרבות יותר ממעשר אחד א"נ אפ"ל דשם כתיב שנת המעשר הרי שמדגיש שזה השנה אינו כשאר השנים דהוא שנת המעשר וע"כ שר"ל שאין בו אלא מעשר אחד אבל במק"א שפיר אפ"ל שמעשר כולל כמה מעשרות

יקשה דמצינו שקורין להרבה בלשון יחיד

ועוד אפ"ל באופן ג' דבפר' וישלח כתב רש"י דאדם קורא לשוורים הרבה שור וזהו ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, אך נראה דזה אפ"ל רק כשלא כתיב ה' אבל השור בוודאי שלא קאי על שוורים הרבה וע"כ כשכתיב שנת המעשר עם ה' ע"כ שהוא רק מעשר אחד אבל כשכתיב כל מעשר תבואתך ולא כתיב ה' שפיר קאי על כמה מיני מעשרות, ומצאתי קצת ראי' לזה וקצת פירכא לזה דבפר' וארא כתיב ותעל הצפרדע ופי' רש"י שם שהיתה צפרדע אחת והיו מכין אותה והיא מתות נחילים נחילים זהו מדרשו ופשוטו יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות וכן ותהי הכנים הרחשה וכו', ובסנהדרין דף ס"ז ע"ב יש פלוגתא בזה שר"ע סובר שצפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים ע"י היולדות ור' אלעזר בן עזרי' סובר צפרדע אחת היתה שרקה להם דהיינו שצווחה ושמעו קולו של הצפרדעים שבעולם והם באו, והק' המהרש"א שם ואף שמצינו כיו"ב הלשון יחיד על שם המין כמו ותהי הכנים וכו' ויסר מעלינו את הנחש וכו' היכא דאיכא למידרש דרש'י, וכן רש"י הנ"ל בחומש הביא קרא דותהי הכנים ואפשר ליישב לפי מש"כ רש"י על ותהי הכנים הרחשה ולא קא על עצם הכינה דע"ז לא שייך לומר עם ה' בלשון יחיד כש"כ לעיל רק אם קאי על כל המין או על הרחשה שפיר אפ"ל עם ה' בלשון יחיד משא"כ בצפרדע דקאי על עצם הדבר בפשטות ולא על המין ורש"י בחומש רוצה לומר שצפרדע היא דומה לכנים ולא קאי על הדבר וכן כמו רחשה שבכנים אבל אה"נ שעל הדבר לא שייך לומר בלשון רבים כשאיכא ה' בתחילה וחוצ' מכ"ז ראינו בא"ע שכתב ויפת אמר על כנים כי המ' סימן למצריים כי האחת כן מן כנים כמו פת מפתים וכו' ועיי"ש, ולפי"ז לא ק' בכלל מקרא דהכנים,

יבאר מה שקורא לכל הנחשים בל' יחיד

מה שהק' המהרש"א מקרא דויסר מעלינו את הנחש וכו' דכתיב בפר' חקת אפשר ליישב עפ"י פשטות דאה"נ שהיו הרבה נחשים כדכתיב שם בפרשה וישלח ד' בעם את הנחשים השרפים מ"מ הם כבר נשכו את העם כדכתיב וינשכו את העם ובאו אל משה שיסור מהם את הנחש היינו הנחש שנשך בו יסור מהם שלא ימות מהנשיכה וע"כ לא כתיב בפסוק שהוטר הנחש שלא בקשו ע"ז ועיקר בקשתם הי' שלא ימותו מהנשיכה וע"ז עלה להם נחש שע"י הבטה יתרפאו, א"נ אפ"ל דהנחש קאי על אותו נחש שנשכו וע"ז אמרו בלשון יחיד שכ"א ביקש ע"ע, ובאוה"ח הק' ראינו שכתב שם שדקדקו לומר לשון יחיד שלא ישאר אפי' נחש אחד כי אחד יכול להמית כמה וכמה.

קרא דכי תכלה לעשר הרי קאי אסיפא דקרא ואפשר שקאי אמה דכתיב ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה אבל לגירסא החדש שמביא הקרא עד שנת המעשר מוכח מזה שהרמב"ם סובר דשנת המעשר קאי אמעשר עני שכתב ועליו נאמר כי תכלה וכו' שנת המעשר וזהו כשיטת התרגום ירושלמי והרשב"ם והא"ע,

וכן לענין הפסוק הראשון שמביא הרמב"ם כנראה שיש בזה פלוגתא בין המפרשים שרש"י פ"י עה"פ מקצה שלש שנים בא ולמד שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושני' לשמטה שיבערם מן הבית בשלישית וכן פ"י אח"כ ובא הלוי, ויטול מעשר ראשון, והגר והיתום, ויטלו מעשר עני, אבל הרמב"ן שם כתב וטעם שנה שנה, שיעשר אותו שתי שנים זו אחר זו כפי קבלת רבותינו ואח"כ פ"י כי מקצה השלש שנים תוציא מעשר תבואתך של השנה ההיא ותאכילהו לעניים לומר כי השנה השלישית של מעשר עני הוא, וכנראה שהרמב"ם סובר בזה כהרמב"ן דכתב ועליו נאמר מקצה שלש שנים וגו' ובא הלוי, ולא מבטיח להגירסא הישן דליכא וכו' בוודאי שסובר שגם הלוי נוטל המעשר עני אלא גם להגירסא דגרס וכו' אין הפשט שקאי אמש"כ אח"כ והגר והיתום רק הוכי' קאי אמה דכתיב כי אין לו חלק ונחלה עמך דמה"ט נכלל לוי במעשר עני, וגם הרשב"ם כתב שם מקצת שלש שנים שנת מעשר עני משמע שסובר כהרמב"ם והרמב"ן, וכן איתא בא"ע מקצת שלש שנים, זה מעשר שלישי ולא יוציא בשנה הזאת מעשר שני, וכנראה דאולי לשיטתו דכיון שסברי דבפר' כי תבא קאי שנת המעשר על מעשר עני והיינו טעמא דמעשר ראשון נכלל בתוך מעשר עני דהלוי אין לו חלק ונחלה א"כ בקרא דמקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וכו' ובא הלוי אפ"ל שקאי אמעשר עני ובתוכו נכלל נמי מעשר ראשון, ואה"נ שלא רצו למעט מעשר ראשון רק באופן שכתבנו בשנת המעשר וראשון הוא בכלל מעשר עני והי' נמי בקרא במקצה שלש שנים אבל לרש"י דמעשר ראשון ומעשר עני הם שני מעשרות הוצרך לפרש דקרא דבא הלוי קאי רק אמעשר ראשון וקרא דהגר והיתום קאי רק אמעשר עני, ומאחר שפי' דבא הלוי קאי רק אמעשר ראשון פ"י כבר דקאי נמי אמעשר ראשון של השני שנים ראשונים משא"כ לשאר הפירושים דהפסוק קאי אמעשר עני רק בדרך ממילא נכלל נמי מעשר ראשון ק' לומר שקאי על מעשר ראשון דשני שנים הראשונים דאז ליכא מעשר עני בכלל רק מעשר ראשון.

יחלק בין שנת המעשר לכל מעשר דהכונה לכמה מעשרות

וקצת ראי' יש להביא לשיטת הראשונים דהפסוק מיירי רק ממעשר עני ולא ממעשר ראשון דשני שנים הראשונים, דהא בגמ' אמרי' מקרא דשנת המעשר שאינו נוהג מעשר שני בשנה השלישית דהוא שנה שאין בה אלא מעשר אחד וא"כ הי' קרא דתוציא את כל מעשר קאי נמי אמעשר אחד שהוא מעשר עני ולא כפי' רש"י דקאי אשני מעשרות או שלש מעשרות, ולפי' רש"י צ"ל דשאני הכא דכתיב כל מעשר אפשר

ע"כ כתיב ויערכו ולא נצחו המלחמה, אבל בוודאי יש עוד פסוקים שק' אר"ש כאן קרא דקדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא ולא הם.

ונחזור לעניינינו שפי' רש"י בפי' ראה דפסוק
ובא הלוי קאי אמצער ראשון ג"כ שלא בפי' הרמב"ם ועי' לעיל דאזיל לשיטתו למה שפי' בכי תבא אבל יש לתמוה דלכאורה סותר עצמו דקרא דמקצה שלש שנים תוציא פי' דקאי נמי אמצער שני וזהו תוציא כל מעשר תבואתך ובכי תבא דכתיב כי וכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית פי' דקאי רק אמצעו דשנה השלישית ולא אמצע"ש ואולי אפ"ל דבפר' ראה כתיב בסוף הפר' ובא הלוי וגו' למען יברכך ועי"ש ברש"י שכתב שמע"ש מוליך לירושלים ומתודה בערתי הקודש מן הבית ונראה שרש"י ר"ל דכתיב למען יברכך וק' בשביל שנותן מעשרות יתברך הלא מצווה ע"ז ואינו דומה לצדקה שנותן מרצונו ע"כ פי' רש"י דבזה מרומז שמעלה המעש"ש ואומר בערתי הקדש שקאי אמצע"ש כדפירש רש"י שם ועל הוידי כתיב השקיפה ועי' קאי למען יברכך וע"כ פי' רש"י דמקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר קאי נמי אמצער שני אבל בפר' כי תבא דלא כתב למען יברכך רק כשתכלה לעשר אז ואמרת הרי לא מבואר שיעלה מעש"ש לירושלים ע"כ פי' שקאי רק אמצעו דשנה השלישית.

בבהמה והי' הוא ותמורתו יהי' קדש דחכמים סברי דאפשר לעשות תמורה א' בב' וב' בא' ור"ש סובר דוקא א' בא' דכיון דכתיב הוא ע"כ שמייירי מבהמה א' והיינו דבהמה יכול לכלול הרבה בהמות ואפשר דהוא שם א' ליחיד ולרבים אבל מדכתיב הוא מוכח שמייירי מבהמה אחד וכתב המלבי"ם שם דהגם שמצינו לשון יחיד על הרבה בהמות וכוונתו להפסוק במלכים דכתיב כי אם הסוס אסור והחמור אסור וכיון שקאי על רבים היל"ל אסורים ותעל הצפרדע ולא כתיב ותעלו דומיא דקרא וכל פטר שגר בהמה הזכרים לד' מאדם עד בהמה לי יהיו, אבל למה שכתבנו לעיל לא ק' מאלו השני פסוקים לר"ש דשם מייירי מסוס וחמור א' וכן מצפרדע אחת, עוד הביא קרא דשופטים פר' ח' פסוק ז' ויצא איש ישראל למלחמה עם בנימין ויערכו אתם איש ישראל מלחמה אל הגבעה, וכן ממש"כ בפר' כ"א כי נשמדה מבנימין אשה, הראי' השני לא ק' שר"ל שלא נשאר אפי' אשה אחת כמו שפי' האוה"ח הק' קרא דיוסר מעלינו את הנחש שלא ישאר אפי' אחד, וראי' הראשונה אפ"ל דלכאורה ק' דהמלבי"ם בעצמו כתב בפר' אמור אות צ' אלא מסתבר שיתחיל בלשון יחיד ויסיים בל' רבים וכאן הרי מסיים בלשון רבים דכתיב ויערכו וע"כ נראה פי' הקרא דמתחלה הי' האחדות בשלימות אבל לבסוף לא הי' בשלימות

הי' אפ"ל שהי' לו כמה סוסים אך בע"ז דף ד' איתא שדאי לי' ובעין יעקב בברכות דף א' איתא שדאי לה וכן משמע מרש"י בע"ז וא"כ הגירסא בסנהדרין אינה נכונה ושפיר מוכח שהי' להם רק סוס אחד.

כשמזכירים כמה מינים פשוט דל' יחיד קאי על רבים

ואין להקשות מקרא דריש פר' ויקרא אדם כי יקריב מכם קרבן לד' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן ושם בוודאי קאי על רבים שביא קרבן מן הרבה בהמות וכן בבקרים וצאנות אך זה אינו קושיא דהרי במין פשוט דכשקאמר לשון יחיד קאי על רבים דהא המין הוא רבים ורק כשמפרט דבר א' ורוצין לומר דקאי על רבים בזה אמרנו דכשאיכא ה' לומר כן וכיון דבקר וצאן הוא מין דבקר כולל פר ופרה עגל ועגלה וצאן כולל כל מיני בהמה דקה איל ועז וכבשה וכו' שפיר כתיב ה' אצ"ג דקאי על רבים וחזן מה נראה ובקר בלשון יחיד הוא שוה ללשון רבים כמו דם ובשר.

בהמות מצינו כמ"פ שקורא לרבים בל' בהמה

וכעת ראיתי בספרי פר' בחקתי דפליגי חכמים ור"ש בקרא דכתיב ואם המר ימיר בהמה

כשהולך בדרך אמונה ניצל מכל נסיונות היצר

אפשר לבאר ע"פ מה שנתבאר בדברינו (פסוק ז', ש'דרך אחד, רומז על דרך האמונה שהיא המביאה את האדם להתפלל על כל דבר ודבר, ו'בשבעה דרכים, היינו ז' תועבות מידות הפכיים שהיצה"ר רוצה להכשיל בהם את האדם, והבאנו שם מהשרף מסטרעליסק זי"ע שאמר, שעל כל מידה ומידה היה מתפלל לה' עד שכבשה לגמרי, עי"ש. ואפשר לומר, שבא הכתוב לרמוז, בדרך אחד תצא אליו, היינו שהאדם ינסה להתגבר על היצה"ר בכח האמונה בחי עולמים, ולהתפלל ולבקש מלפניו שיסייעו במלחמת היצר, אך אינו יכול לו, כי תפילתו אינה נענית, בבחינת (איכה ג ח) 'שתם תפילתי', וע"כ 'ובשבעה דרכים תנוס לפניו', היינו שלא יצליח להתגבר על היצר במה שמפתהו ומכשילו בו' תועבות הנ"ל.

והנה ידוע מהספה"ק, שבתוך כל הקללות גנוזות ברכות עצומות אלא שהן נסתרות. ולפי זה עלינו לבאר הפסוק גם לטובה, וזהו בדרך אחד תצא אליו, היינו שהאדם יצא ללחום ביצה"ר בדרך אמונה שמאמין בבורא עולם ומתפלל לפניו, וישליך כל יהבו על הבורא יתברך, ואכן ישמע לקול תפילתו, וע"כ זה 'ובשבעה דרכים תנוס לפניו', כלומר, בכל האופנים שמנסה להכשילו יצליח האדם להנצל מן העבירה בבחינת (בראשית לט יב), 'וינס ויצא החוצה', ולא יוכל היצר הרע להכשילו בשום דבר.

רמז שיהיה דבוק כ"כ בתורה עד שישתלק היצה"ר ממך

ויש להוסיף רמז נוסף, דהנה אמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, והיינו שע"י עסק התורה משבר כחו של היצה"ר. וזהו 'ידבק ה' בך את הדבר', 'את הדבר' הוא בגימטריא 'תורה', עם הכולל, והיינו שיהיה האדם דבוק כ"כ בתורה, 'עד כלותו', עד שיכלה וישתלק היצה"ר מן האדם, וכן, 'את הדבר' הוא בגימטריא ברית, לרמז, דע"י שיהיה דבוק בקדושה כראוי, יזכה 'לעד כלותו'.

כאשר מתדבק לעדיק בהתבטלות גמורה יזכה ליהנות מזיו קדושתו

ועוד אפשר לפרש באופן אחר, 'ידבק ה' בך את הדבר', 'הדבר' עם הכולל הוא בגימטריא 'רבי', ובא לרמז, שצריך האדם לדבק את עצמו אל הצדיק, 'עד כלותו', בהתבטלות גמורה, ואז יזכה לקבל ממנו וליהנות מזיו קדושתו.

יתנך ה' נגף לפני איביך בדרך אחד תצא אליו
ובשבעה דרכים תנוס לפניו והיית לזעזע לכל
ממלכות הארץ (כחכה).

ויש לבאר מה שכתב, שצריך האדם להתנצל לפני הבורא, דבפשטות מה שייך להתנצל, הרי היה לו בחירה לבחור בטוב, ומדוע בחר בדרך שאינה טובה. אלא הכוונה בזה, שע"י החטא האדם מתגשם ונעשה לבו אטום שאינו יכול לבקש מהבורא מעומק הלב, והעצה לגלות פנימיות הלב היא ע"י שיאמר בפיו לפניו יתברך שבאמת רוצה לעשות רצונו יתברך בשלימות, ואז יוכל לבקש מלפניו שיהיה בעזרו להטות לבו לאהבתו ויראתו ית"ש. וזה מרומז בפסוק 'ידבק בך ה' את הדבר', היינו את הדיבור כנ"ל שיוכל לדבר לפניו דיבורים טובים כנ"ל, 'עד כלותו', כלומר, שירבה כ"כ בדיבורים אלו עד שיכלה ויסלק ממנו את היצה"ר.

עוד אפשר לפרש, בהקדם המעשה מהבעש"ט הק' זי"ע, שהיה פעם בדרך ולא היו לו מים לרחוץ ידי, ואמר להשי"ת שטוב מותו מחייו אם לא יהיה לו מים, ותיכף נתגלה לו מים. [כעין זה נזכר בדברינו לעיל בפרשת צו (ויקרא ז יג), דאיתא בשם משמואל (אמור תרע"ה) בשם אדמו"ר הרי"ם זצלה"ה מגור, בענין שמירה מתולעים בימי הקיץ ששכיחים תולעים, ואמר, אם אדם נגמר בדעתו שמוטב שיחנק באכילתו מלבלוע אחת מהתולעים בטח לא תבוא תולעת לתוך פיו, עכ"ל]. ולפי זה אפשר לומר, 'ידבק ה' בך את הדבר', 'הדבר' גימטריא 'ירא', מרמז על יראת שמים, ובא לומר, שהאדם צריך כ"כ להצטער על חסרון יראת שמים שלו, 'עד כלותו אותך', כלומר, עד שירגיש שטוב מותו מחייו אם יעבור על רצונו יתברך.

